

JOAN F. MIRA

“El món és ara, una mica, com deia Nicolau de Cusa que és Déu: una esfera –no infinita, certament, com és l’esfera divina– on la perifèria no existeix i el centre pot ser qualsevol punt. És una gran novetat: no havia passat mai”

Sobre l'esfera i el plat

No tot allò que és conegut i obvi forma part de les convencions que solem gastar per entendre les coses que passen al món, com qualsevol de vostès pot comprovar a bastament llegint la premsa diària; i estic raonablement convençut que una de les causes de la nostra escassa capacitat d'orientació rau justament en l'oblit de les evidències immediates. Una evidència immediata és, per exemple, que la idea de globalització, qualsevol cosa que aquest horrible neologisme indique, seria impensable sense una visió del món en forma de globus. Dir que vivim en un món global (inclòs el petit o gran món de la literatura, que és el que m'ha ocupat aquests dies, entre premis i congressos i entre Barcelona i Alacant) sembla una pura obvietat, ja que el món és un globus, és redó, té forma de bola. Però això que pareix una afirmació elemental i primària, és tanmateix una novetat molt recent: el món, “abans”, era pla. Pla com un plat, o així és com era vist i percebut, i per tant així és com la visió del món actuava sobre l'activitat i la ment de les persones, incloses les “persones literàries” o literates, és a dir els qui escrivien i llegien llibres. Pla com un plat; i per tant, inevitablement, sempre vist des del centre d'aquesta superfície plana. És clar que el centre ha estat, sempre, el lloc des del qual es mira: el que ocupem “nosaltres”. La història de la literatura, per exemple –especialment, si voleu, de la literatura “occidental”–, és un llarguíssim procés d'expansió d'aquest centre, de percepció de cercles concèntrics, d'extensió d'allò que és nostre, i d'adopció o integració del que és estrany o extern. Fins ara mateix, que el món ja no és pla, i que els cercles ja no són concèntrics. La paradoxa d'aquesta novetat és que, global com és aquest planeta, el veiem inevitablement repartit en espais molt precisos: construït com un trencaclosques de peces de formes estranyes, de mapes d'estats amb límits ben exactes, dins dels quals, necessàriament dins, passen les coses. Ara que el món és obert i redó, vivim més que mai tancats en figures de forma plana: vivim dins del mapa polític, i tota informació és interior o exterior, “nacional” o “internacional” segons de quin punt arriba i des de dins o de fora de quin mapa.

Això, que és tan quotidià i tan obvi, és una altra novetat del temps present: abans no hi havia mapes o la gent no els coneixia, no hi havia fronteres precises o la gent no les sabia, i sobretot ningú no sabia la forma exacta del seu propi espai pla, del seu “país”. Ni la literatura escapa d'aquesta condició universal: fora del mapa d'Espanya, les impertinències del senyor C. J. Cela, o les maniobres del premi Planeta, tenen una importància inexistent o del tot insignificant. I no és qüestió de llengües, sinó de mapes: el premi Planeta és molt més important a Barcelona que a la ciutat de Guatemala, poden estar-ne segurs. El present és local, nacional i global, tot alhora: el quotidià és universal, i la informació universal és tan instantània com la municipal. Sobretot, així sí, quan es tracta de guerres, política, bombes, desgràcies i catàstrofes. Però també és present i quotidiana la presència de la diversitat: la visió d'allò que és diferent i remot ens és servida a casa, a l'hora de dinar i a l'hora de sopar, amb imatges, cares, paisatges, carrers, noms i gent. Quan una empresa de moda i confecció llança per tot el planeta campanyes publicitàries sota el lema “colors units” –United Colors of Benetton–, no tingueu dubte que sap perfectament per què ho fa. No és cap miracle: és el resultat, encara incomplet i confús, d'un llarg procés històric. El món és ara, una mica, com deia Nicolau de Cusa que és Déu: una esfera –no infinita, certament, com és l'esfera divina– on la perifèria no existeix i el centre pot ser qualsevol punt. És una gran novetat: no havia passat mai.